

บทที่ ๕ การติดตามและประเมินผลยุทธศาสตร์

๕.๑ กรอบ และแนวทางในการติดตามและประเมินผล

๕.๑.๑ กำหนดกรอบ และแนวทางในการติดตามและประเมินผล

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๘ หมวด ๖ ข้อ ๒๘ กำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผล แผนพัฒนาท้องถิ่นซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

๑. สมาชิกสภาท้องถิ่นที่สภาท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสามคน
๒. ผู้แทนประชาคมท้องถิ่นที่ประชาคมท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสองคน
๓. ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ผู้บริหารท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสองคน
๔. หัวหน้าส่วนการบริหารที่คัดเลือกกันเองจำนวนสองคน
๕. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ผู้บริหารท้องถิ่นคัดเลือกจำนวนสองคน

โดยให้คณะกรรมการเลือกกรรมการหนึ่งคนทำหน้าที่ประธานคณะกรรมการ และ กรรมการอีกหนึ่งคนทำหน้าที่เลขานุการของคณะกรรมการ และมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และ อาจได้รับการคัดเลือกอีกได้

ซึ่งการที่คณะกรรมการมาจากหลายหน่วยงาน หลายฝ่ายนี้ จะทำให้การติดตามและ ประเมินผลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และผลของการประเมินสามารถวัดผลความสำเร็จของโครงการเพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขหรือปรับปรุงการปฏิบัติงานของโครงการได้อย่างแท้จริง

แนวทางในการติดตามประเมินผลแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล

การติดตาม (monitoring) หมายถึง กิจกรรมภายในโครงการซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อให้ ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่และประสิทธิภาพ ของวิธีการดำเนินงาน ซึ่งหากไม่มีระบบในการติดตามของโครงการแล้ว ย่อมส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการ ดำเนินงาน ให้ลุล่วง ทำให้ค่าใช้จ่ายของโครงการสูงเกินกว่าที่กำหนดไว้ กลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ ไม่ได้ได้รับประโยชน์หรือได้รับน้อยกว่าที่ควรจะเป็น เกิดปัญหาในการควบคุมคุณภาพของการดำเนินงาน เสียเวลาในการตรวจสอบความขัดแย้งในการปฏิบัติงานภายในหน่วยงานหรือระหว่างหน่วยงานกับ กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ ในทางตรงกันข้ามหากโครงการมีระบบการติดตามที่ดีแล้ว จะ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้ต้นทุน (cost-effective) ดำเนินงานด้านต่าง ๆ

การประเมินผล เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานเช่นเดียวกับการติดตาม เพราะผลที่ ได้จากการประเมินจะใช้ในการปรับปรุง แก้ไข การขยายขอบเขตหรือการยุติการดำเนินการ ซึ่งขึ้นอยู่กับ วัตถุประสงค์ของการประเมิน การประเมินผลแผนงานเป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่าแผนงานที่กำหนดไว้ได้มีการปฏิบัติ หรือไม่อย่างไร อันเป็นตัวชี้วัดว่าแผนหรือโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้วนั้นให้ผลเป็นอย่างไร นำไปสู่ ความสำเร็จ ตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่ อีกทั้งการติดตามและประเมินผลยังเป็นการตรวจสอบดูว่ามี ความสอดคล้องกับการใช้ทรัพยากร(งบประมาณ) เพียงใด ซึ่งผลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลถือเป็น

ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ที่สามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงและการตัดสินใจต่อไป นอกจากนี้ การประเมินผลยังถือเป็นกระบวนการตัดสินใจคุณค่าและการตัดสินใจอย่างมีหลักเกณฑ์โดยใช้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมอย่างเป็นระบบ มีความเที่ยงตรง เป็นปรนัย เชื่อถือได้

การติดตามและประเมินผลโครงการเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินงานพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีองค์กรที่ทำหน้าที่ติดตามและประเมินผลการพัฒนา

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๘ หมวด ๖ ข้อ ๒๙ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ ดังนี้

- ๑) กำหนดแนวทาง วิธีการในการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา
- ๒) ดำเนินการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนา
- ๓) รายงานผลและเสนอความเห็นซึ่งได้จากการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาต่อผู้บริหาร ท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่นเสนอต่อสภาท้องถิ่น คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นและประกาศผลการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาให้ประชาชนในท้องถิ่นทราบโดยทั่วกันอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ภายในเดือนธันวาคมของทุกปี ทั้งนี้ให้ปิดประกาศโดยเปิดเผยไม่น้อยกว่าสามสิบวัน
- ๔) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อช่วยปฏิบัติงานตามที่เห็นสมควร

๕.๑.๒ กำหนดกรอบเวลาในการติดตามและประเมินผล

คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองโพจะเป็นผู้กำหนดช่วงเวลาในการติดตามและประเมินผลโครงการ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละโครงการ ทั้งนี้ควรกำหนดช่วงเวลาในการติดตามและประเมินผล อย่างน้อยโครงการละ ๑ ครั้ง และประเมินผลโครงการในภาพรวมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง แล้วรายงานผลและเสนอความเห็นซึ่งได้จากการติดตามและประเมินผลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนำเสนอต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล และประกาศการติดตามและประเมินผลให้ประชาชนในท้องถิ่นทราบโดยทั่วกัน อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ภายในเดือนธันวาคมของทุกปี

ระยะเวลาในการติดตามผล

แบ่งช่วงเวลาในการติดตามแผนเป็น ๔ ครั้ง คือ

ไตรมาสที่ ๑ เดือนตุลาคม – เดือนธันวาคม ของทุกปี

ไตรมาสที่ ๒ เดือนมกราคม – เดือนมีนาคม ของทุกปี

ไตรมาสที่ ๓ เดือนเมษายน – เดือนมิถุนายน ของทุกปี

ไตรมาสที่ ๔ เดือนกรกฎาคม – เดือนกันยายน ของทุกปี

ระยะเวลาในการประเมินผล

แบ่งช่วงระยะเวลาในการประเมินผลเป็น ๑ ครั้ง คือ

ระหว่างเดือนกันยายน – เดือนธันวาคม

๔.๒ ระเบียบ วิธีและเครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผล

๕.๒.๑ ระเบียบวิธีในการติดตามและประเมินผล

ระเบียบวิธีในการติดตามและประเมินผลแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองโพ มีองค์ประกอบดังนี้

๑. ผู้เข้าร่วมติดตามและประเมินผล ได้แก่ คณะกรรมการติดตามและประเมินผล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโพ และประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล หนองโพ

๒. เครื่องมือ ได้แก่ เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือสิ่งที่ใช้เป็นสื่อสำหรับการติดตามและประเมินผล เพื่อใช้รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ แบบวัด ความรู้ แบบบันทึกข้อมูล แบบบันทึกการสังเกต แบบตรวจสอบ บันทึกการรายการ เพื่อนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ หรือการหาผลสัมฤทธิ์โดยรูปแบบต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นนั้น

๓. กรรมวิธี ได้แก่ วิธีการที่จะดำเนินการติดตามและประเมินผล จะต้องศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการตรวจดูเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่เป็น ทรัพย์สินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่น เอกสารการเบิกจ่ายงบประมาณ เพื่อตรวจสอบว่าดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และได้รับผลตามที่ตั้งไว้หรือไม่

๔. รวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์ และสรุปผลของการติดตามและประเมินผลในภาพรวม โดย บอกว่าได้อะไร เป็นอย่างไร ปัญหาของแผนยุทธศาสตร์คืออะไร ตั้งข้อสังเกตอย่างไร และมีผลกระทบ อย่างไร

๕.๒.๒ วิธีในการติดตามและประเมินผล

เป็นการแสดงถึงวิธีการติดตามและประเมินผลโครงการ โดยการกำหนดรูปแบบที่จะใช้ในการ ติดตามและประเมินผล เพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินกิจกรรมตามโครงการอยู่ภายใต้ระยะเวลา และ งบประมาณที่กำหนดไว้หรือไม่ และผลของการดำเนินโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้หรือไม่ ทั้งนี้ **การติดตาม** เป็นการตรวจสอบในระหว่างการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ ในขณะที่**การประเมินผล** เป็น การตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นจริงเมื่อดำเนินโครงการแล้วเสร็จเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่ง คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโพ จะเป็นผู้กำหนดวิธีการ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการติดตามและประเมินผลประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยเครื่องมือที่ใช้ ในการติดตามและประเมินผล การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

(๑) ประชากรที่สำรวจความพึงพอใจเป็นประชาชนในเขตตำบลหนองโพ

(๒) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของแต่ละโครงการที่ได้ทำการคัดเลือกโครงการ แต่ละโครงการไม่ซ้ำประเภทซึ่งจำนวนตัวอย่างแบบสอบถามมีดังนี้

- โครงการที่มีลักษณะเป็นการก่อสร้าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโครงการละ ๕๐ ชุด โดยประเมินประชาชนที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในสายทางหรือได้รับประโยชน์จากโครงการนั้น

- โครงการที่มีลักษณะเป็นการฝึกอบรม สัมมนา ประชุม กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ของแต่ละโครงการไม่น้อยกว่า ๒๕% จากจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- โครงการที่มีลักษณะเป็นเงินอุดหนุน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของแต่ละโครงการ ๒๕% แต่ไม่เกิน ๕๐ ชุด

(๓) การสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

๒. การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

(๑) ศึกษาจากระเบียบ กฎหมายและคู่มือการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการติดตามประเมินผล

(๒) จัดให้มีการประชุมคณะทำงานเพื่อช่วยปฏิบัติงานการติดตามและประเมินผล แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโพ และคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโพ เพื่อร่วมกันในการกำหนดแนวทาง วิธีการ ดำเนินการ การรายงานผลการติดตามและประเมินผล รวมทั้งคัดเลือกโครงการเพื่อประเมินความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานในทุกยุทธศาสตร์

(๓) ออกแบบประเมินความพึงพอใจตามแบบรายงานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ตลอดจนออกแบบประเมินรายโครงการที่ได้รับการคัดเลือกเสนอให้คณะกรรมการติดตามประเมินผลฯ ได้ร่วมกันปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินก่อนนำไปใช้กับข้อมูลจริง

(๔) นำแบบประเมินที่สมบูรณ์แล้วไปแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

(๕) เมื่อได้รับแบบประเมินกลับคืนมานำไปตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลแต่ละฉบับ ลงรหัสข้อมูลตามที่กำหนดทุกฉบับเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้อง

(๖) ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำแบบประเมินที่ได้มาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

๕.๓ กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการติดตาม และประเมินผล

ในการติดตามและประเมินผลแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการติดตามประเมินผล ดังนี้

๑. การทดสอบและการวัด (Tests and Measurements) วิธีการนี้จำทำการทดสอบและวัดผล เพื่อตรวจสอบการเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงแบบทดสอบต่างๆ การประเมินการปฏิบัติงาน และแนวทางการวัด เครื่องมือชนิดนี้จะทดสอบและการวัดเกี่ยวกับโครงการก่อสร้าง และอื่นๆ เป็นต้น

๒. การสัมภาษณ์ (Interviews) อาจเป็นการสัมภาษณ์เดี่ยว หรือกลุ่มก็ได้การสัมภาษณ์จะเป็นยืนยันว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ได้รับผลกระทบมีความเกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบในระดับใด คณะกรรมการติดตามและประเมินผลจะต้องกำหนดแนวทางการสัมภาษณ์ ซึ่งการให้ได้ข้อมูลการติดตามและประเมินผลยุทธศาสตร์โดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ และควรสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ อาจทำได้ ๒ วิธี คือ

๒.๑ การสนทนาตามธรรมชาติ (Natural Conversation) เป็นการสัมภาษณ์ในรูปแบบการสนทนายาระหว่างคณะกรรมการติดตามและประเมินผลกับผู้ให้ข้อมูล เป็นการขอข้อมูลเพิ่มเติมหรือขอคำอธิบายเหตุผลและผลของยุทธศาสตร์ที่ได้รับ

๒.๒ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นการสนทนาซักถามผู้ให้ข้อมูลหลักบางคนในหมู่บ้าน/ชุมชน เนื่องจากบุคคลนั้นมีความรู้ ความเข้าใจในประเด็นยุทธศาสตร์มากกว่าคนอื่น ๆ มีประสบการณ์ด้านการพัฒนาท้องถิ่น การวางแผน

๓. การสังเกต (Observations) การสังเกตในการติดตามและประเมินผลยุทธศาสตร์ในเชิงคุณภาพสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท

๓.๑ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นวิธีการสังเกตที่คณะกรรมการติดตามและประเมินผลเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับบุคคล ชุมชน มีกิจกรรมร่วมกัน

๓.๒ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) หรือการสังเกตโดยตรง

๔. การสำรวจ (Surveys) ในที่นี้หมายถึง การสำรวจเพื่อประเมินความคิดเห็น การรับรู้ทัศนคติ ความพึงพอใจ ความต้องการของยุทธศาสตร์

๕. เอกสาร (Documents) การติดตามและประเมินผลยุทธศาสตร์ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้เอกสาร ซึ่งเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนา ปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น